

Úvodní stránka>Obrátit se na soud>Kde a jak>Právo kterého státu se použije?

Právo kterého státu se použije?

Německo

1 Zdroje platných norem

1.1 Vnitrostátní normy

V období od roku 2007 do roku 2016 kodifikovala EU kolizní normy v důležitých oblastech soukromého práva ve formě nařízení (zejména nařízení (ES) č. 593/2008 („nařízení Řím I“), nařízení (ES) č. 864/2007 („nařízení Řím II“) a nařízení (EU) č. 650/2012 („nařízení EU o dědictví“). Přehled viz průvodce „Justiční spolupráce v občanských věcech v Evropské unii“ (https://e-justice.europa.eu/content_ejn_s_publications-287-cs.do). Rozsah německých autonomních kolizních norem se tudíž zúžil.

Základním pramenem německého vnitrostátního mezinárodního práva soukromého (nebo kolizního práva) je úvodní zákon k občanskému zákoníku (*Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche – EGBGB*), zejména § 3 až § 48. Podle § 3 EGBGB mají kolizní normy obsažené v právních předpisech EU a v mezinárodních úmluvách v rozsahu jejich působnosti přednost před ustanoveními tohoto zákona.

Německé právo obsahuje samostatné kolizní normy rovněž v jiných předpisech než v EGBGB, například v insolvenčním řádu (*Insolvenzordnung – InsO*).

V oblastech, které nejsou právními předpisy upraveny, například v mezinárodním právu obchodních společností, určují rozhodné právo soudy.

Poznámky v bodě 2 se v zásadě omezují na německé vnitrostátní kolizní normy.

1.2 Vícestrané mezinárodní úmluvy

Seznam mnohostranných úmluv, které Německo podepsalo a ratifikovalo, je uveden v adresáři B spolkové sbírky zákonů (*Bundesgesetzblatt*) (dostupné online na adrese <https://www.bgbl.de/>). Uvedené mnohostranné mezinárodní úmluvy zahrnují úmluvy obsahující jednotné kolizní normy.

Mnohostranné úmluvy tohoto typu jsou často iniciovány mezinárodními organizacemi. V této souvislosti je třeba zmínit zejména Haagskou konferenci o mezinárodním právu soukromém (www.hcch.net <https://www.hcch.net/de/home/>), jejímž členem je Německou dlouhou dobu.

1.3 Hlavní dvoustranné úmluvy

Jednotlivé kolizní normy mohou být obsaženy i ve dvoustranných úmluvách. Seznam těchto úmluv uzavřených mezi Německem a jinými státy je k dispozici v adresáři B spolkové sbírky zákonů (viz bod 1.2).

2 Uplatňování kolizních norem

2.1 Povinnost soudce uplatnit kolizní normy z vlastní iniciativy

Otázky týkající se kolizních norem nevystávají pouze ve sporech u soudů. Obchodní partneři v různých státech musí vědět, kterým právem se bude řídit smlouva mezi nimi, a to bez ohledu na případný budoucí právní spor. Tento právní řád určuje jejich práva a povinnosti. Řidiči automobilů, kteří cestují na dovolenou do jiných států, musí znát právo, kterému budou podléhat v případě, že tam způsobí dopravní nehodu. Tento právní řád určuje povahu a rozsah případné náhrady škody.

Pokud by byl německý soud požádán, aby vyřešil spor za okolností, které poukazují na spojitost s právem jiného státu, musí určit rozhodné právo odkazem na německé kolizní normy. Němečtí soudci musí být obeznámeni s německými kolizními normami. Musí je uplatňovat z moci úřední bez ohledu na to, zda o to některá strana požádá.

2.2 Zpětný odkaz

Je-li podle německých kolizních norem použitelné právo jiného státu, právo tohoto státu však odkazuje na právo dalšího státu, německý právní řád obvykle uznává další odkaz podle § 4 odst. 1 první věty EGBGB, s výhradou zvláštních ustanovení v právních aktech EU nebo mezinárodních úmluvách. Odkazuje-li cizí právo zpět na německé právo, jsou použitelné německé hmotněprávní předpisy (§ 4 odst. 1 druhá věta EGBGB).

Pokud německé kolizní normy umožňují stranám volbu rozhodného právního řádu, je v § 4 odst. 2 EGBGB uvedeno, že se tato volba vztahuje pouze na hmotněprávní předpisy.

2.3 Změna kolizního kritéria

V německém právním řádu je známá změna rozhodného práva v případě, že se změní skutková podstata dané věci. Věcná práva se například v zásadě posuzují podle práva místa, kde se daná věc nachází, což znamená, že změní-li se toto místo, mohou se řídit jiným právním řádem.

Změna kolizního faktoru se uznává i v jiných oblastech práva, příkladem může být změna státní příslušnosti.

Změna rozhodného práva však není možná, stanoví-li kolizní normy pro hraniční určovatel určitý časový okamžik. Například při určování práva rozhodného pro dědictví bude hraničním určovatelem u osob, které zemřely 17. srpna 2015 nebo po tomto datu, místo obvyklého pobytu zůstavitele v době smrti (viz bod 3.7).

2.4 Výjimky z obvyklého uplatňování kolizních norem

Ustanovení § 6 EGBGB obsahuje německou výhradu veřejného pořádku, podle níž nelze ustanovení cizího práva uplatnit, pokud by jeho uplatnění bylo zjevně neslučitelné se základními zásadami německého práva. „Základními zásadami“ se rozumí základní zásady spravedlnosti. To se obecně vztahuje na závažná porušení základních práv, která jsou zaručena v německé ústavě. Pro použitelnost výhrady veřejného pořádku je rovněž důležité to, že skutková podstata dané věci poukazuje na vnitrostátní souvislost; pouze tehdy může být německé právo aktivně příslušným právem, i zde mají přednost zvláštní pravidla, zejména pravidla obsažená v právních nástrojích EU, jež mají přednost (viz například článek 21 nařízení Řím I, článek 26 nařízení Řím II a článek 35 nařízení EU o dědictví). Další výjimka z uplatňování kolizních norem platí v případě imperativních ustanovení. Podle imperativního ustanovení se povinně použijí vnitrostátní předpisy, neboť dodržování těchto ustanovení považuje dotyčná země za zásadní pro ochranu veřejných zájmů, zejména svého politického, sociálního nebo ekonomického uspořádání. Imperativní ustanovení mají největší význam v otázkách smluvních a mimosmluvních závazkových vztahů. Zvláštní pravidla týkající se dané věci jsou stanovena v právních nástrojích EU, které mají přednost (viz zejména článek 9 nařízení Řím I obsahující právní definici a článek 16 nařízení Řím II), a v mezinárodních úmluvách.

2.5 Zjištění cizího práva

Německé soudy nejenže musí uplatňovat kolizní normy z vlastního podnětu, nýbrž podle § 293 občanského soudního řádu (*Zivilprozessordnung – ZPO*) musí rovněž po náležitém uvážení určit obsah rozhodného cizího práva. Nesmí se omezit pouze na obeznámení s textem cizích právních předpisů, ale musí zjistit jejich používání v právní nauce a judikatuře. Soud musí zajistit, aby byl schopen uplatnit cizí právo způsobem, jakým by ho uplatnil soudce dotčené země.

K zjištění obsahu cizího práva mohou soudy použít všechny zdroje poznatků, ke kterým má přístup.

Jedním ze zdrojů informací je pro smluvní státy Evropská úmluva o poskytování informací o cizím právu, která byla podepsána v Londýně dne 7. června 1968. Žádost je třeba prostřednictvím příslušného přijímacího/odesílajícího subjektu předat příslušnému úřadu dotyčného cizího státu.

Místo žádosti o právní informace podle Londýnské evropské úmluvy si soud může vyžádat rovněž znalecký posudek, má-li příslušný znalec znalosti týkající se rovněž praktického uplatňování cizího práva.

U jednoduchých otázek mohou za určitých okolností postačovat k zjištění obsahu cizího práva informace získané od kontaktního místa Evropské soudní sítě pro občanské a obchodní věci nebo z vlastní rešerše cizího práva soudem.

Při určování cizího práva může soudce využít součinnost stran, není však jejich podáními vázán. Soudy proto mohou využít jakýkoli zdroj poznatků z moci úřední, aniž by byly vázány důkazními návrhy stran.

Ve výjimečných případech, kdy navzdory veškeré péči nelze obsah cizího práva, které se má použít, zjistit, použije se alternativně německé právo.

3 Kolizní pravidla

3.1 Smluvní závazky a právní akty

Mezinárodní kupní smlouvy se řídí především Úmluvou OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží, která se mezi podniky z kteréhokoli z vysokého počtu smluvních států, použije automaticky, pokud to strany předem dostatečně jasně nevyloučí – např. uvedením „s vyloučením Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží“.

U všech ostatních závazkových smluv uzavřených od 17. prosince 2009 se otázka rozhodného práva v zásadě řídí podle nařízení Řím I, pokud smlouva výjimečně neleží mimo oblast působnosti uvedeného nařízení, např. v případech čistě věcněprávních smluv. Použitelná jsou rovněž ustanovení § 46b až § 46d EGBGB.

Do dne 17. prosince 2009 se používalo staré znění § 27 a následujících § EGBGB. To vycházelo z Římské úmluvy z roku 1980 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy. Zrušeno bylo s účinkem ode dne 17. prosince 2009, dosud se však vztahuje na smlouvy uzavřené před tímto dnem.

Pro určité pojistné smlouvy uzavřené do dne 17. prosince 2009 obsahují zvláštní kolizní normy § 7 až § 14 úvodního zákona k zákonu o pojistných smlouvách (*Einführungsgesetz zum Versicherungsvertragsgesetz* – EGVVG) ve starém znění platném do 16. prosince 2009.

3.2 Mimosmluvní závazky

V oblasti mimosmluvních závazkových vztahů se od 11. ledna 2009 rozhodné právo stanovuje podle nařízení Řím II, které je doplněno § 46a EGBGB.

Pro případy, na něž se toto nařízení nevztahuje, jako je například porušení práva osobnosti (*Persönlichkeitsrecht*), obsahuje německé právo zvláštní kolizní normy o rozhodném právu práva; tato pravidla jsou obsažena v § 38 až § 42 EGBGB.

V § 38 EGBGB jsou stanovena diferencovaná pravidla týkající se určení práva, které se má uplatnit při nárocích z bezdůvodného obohacení.

Podle § 39 EGBGB se zákonné nároky vyplývající z jednatelství bez příkazu řídí právem státu, ve kterém byl dotyčný úkon učiněn. Zvláštní pravidlo se vztahuje na vyrovnání dluhu jiné osoby.

Podle § 40 EGBGB jsou nároky na náhradu škody z protiprávního jednání v zásadě upraveny právem místa, ve kterém k protiprávnímu jednání došlo (*Recht des Handlungsorts*), přičemž poškozený může alternativně určit jako použitelné právo místa vzniku škody (*Recht des Schadenseintritts*).

V § 42 EGBGB je stanoveno, že si strany mohou ve všech případech zvolit právo rozhodné pro mimosmluvní závazkový vztah poté, co nastala událost, která vedla k jeho vzniku.

Podle § 41 EGBGB se rozhodné právo právem, které má vzhledem ke konkrétním okolnostem podstatně užší vztah ke skutkové podstatě.

3.3 Osobní stav, jeho aspekty související s občanským stavem (jméno, bydliště, způsobilost k právům a právním úkonům)

Podle německých kolizních norem se právní otázky týkající se právního postavení fyzické osoby řídí právním řádem země, jejímž státním příslušníkem dotyčná osoba je (*Heimatrecht*). To se v zásadě vztahuje na právo nosit jméno (podrobnosti viz § 10 EGBGB) a na otázku, zda má fyzická osoba způsobilost k právům a právním úkonům (§ 7 EGBGB).

Má-li určitá osoba více než jednu státní příslušnost (*Mehrstaater*), je v § 5 odst. 1 první větě EGBGB stanoveno, že je třeba odkázat na „aktivní státní příslušnost“, tj. státní příslušnost státu, k němuž má osoba s více státními příslušnostmi nejúžší vztah. Má-li však určitá osoba s více státními příslušnostmi rovněž německou státní příslušnost, je v § 5 odst. 1 druhé větě EGBGB stanoveno, že se použije pouze německá státní příslušnost.

3.4 Určení vztahu rodič – dítě, včetně osvojení

3.4.1 Určení vztahu rodič – dítě

Podle § 19 EGBGB podléhá rodičovství dítěte v prvé řadě právu státu, ve kterém má dítě obvyklý pobyt. Ve vztahu ke každému rodiči může být rodičovství určeno rovněž podle práva státu státní příslušnosti rodiče. Je-li matka vdaná, mohou mít při určování rodičovství význam také právo upravující účinky manželství (*Ehevertragsstatut*) (§ 14 EGBGB), jež platí v době narození dítěte. Pro děti narozené do 1. července 1998 platí jiná pravidla.

Podle § 20 EGBGB se otázky popření otcovství řídí obvykle právním řádem, který určuje rodičovství, a pokud danou záležitost předloží dítě, právem platným v místě obvyklého pobytu dítěte.

3.4.2 Osvojení

Od 31. března 2020 podléhá osvojení dítěte v Německu německému právu. Jinak se řídí právem státu, v němž má osvojenec obvyklý pobyt v době osvojení (nové znění § 22 odst. 1 EGBGB). Řízení o osvojení dokončená před 31. březnem 2020 podléhají dříve platnému mezinárodnímu právu soukromému, tj. osvojení se řídí právem státu, jehož státním příslušníkem byl osvojitel v době osvojení (staré znění § 22 odst. 1 první věty EGBGB). Osvojení jedním či oběma manželi podléhá právu, které upravuje obecné účinky manželství (staré znění § 22 odst. 1 druhé věty EGBGB).

Uznání a stanovení účinnosti osvojení v cizině je upraveno v zákoně o účincích osvojení dítěte podle cizího práva (*Gesetz über Wirkungen der Annahme als Kind nach ausländischem Recht*) (zákon o účinnosti osvojení (*Adoptionswirkungsgesetz* – AdWirkG)).

3.5 Manželství, nesezdané soužití, registrované partnerství, rozvod, rozluka, vyživovací povinnost

3.5.1 Manželství

Níže uvedené poznámky se vztahují pouze na sňatky osob opačného pohlaví. Pokud jde o manželství osob stejného pohlaví, viz bod 3.5.2.

Podle § 13 EGBGB se požadavky na uzavření manželství obvykle řídí právem státu, jehož je osoba, která má manželství uzavřít, státním příslušníkem. Výjimečně lze místo toho za zvláštních okolností uplatnit německé právo.

V Německu může být manželství uzavřeno pouze v přítomnosti matričního úředníka nebo výjimečně osoby výslovně pověřené cizím státem (§ 13 odst. 4 druhá věta EGBGB).

Pokud obecné účinky manželství nespádají do oblasti působnosti nařízení Rady (EU) 2016/1103 provádějícího posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství („nařízení EU o majetkových poměrech v manželství“), podléhají právu, které si manželé zvolí (§ 14 odst. 1 EGBGB).

3.5.2 Nesezdané soužití a registrované partnerství

Manželství osob stejného pohlaví a registrovaná životní partnerství (*eingetragene Lebenspartnerschaften*) jsou upravena v § 17b EGBGB. Podle tohoto ustanovení se vznik a zrušení registrovaného partnerství, jakož i obecné účinky, které nespádají do oblasti působnosti nařízení Rady (EU) 2016/1104

prováděcího posílenou spoluprací v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových důsledků registrovaného partnerství („nařízení EU o majetkových důsledcích registrovaného partnerství“), řídí zákonem země, v níž je životní partnerství zaregistrováno (§ 17b odst. 1 první věta EGBGB). Totéž platí obdobně v případě manželů stejného pohlaví nebo v případě, není-li nejméně jeden z manželů ženského ani mužského pohlaví (§ 17b odst. 4 první věta EGBGB). Od 1. října 2017 již není v Německu možné uzavírat registrovaná partnerství (§ 3 odst. 3 zákona, kterým se zavádí právo osob stejného pohlaví uzavírat manželství (*Eheöffnungsgesetz*)), a ustanovení §17b odst. 1 první věty EGBGB ve vztahu k vzniku životního partnerství představuje tudíž velmi ojedinělý případ německé kolizní normy vztahující se na právní vztah, jenž může vzniknout pouze v zahraničí.

3.5.3 Rozvod a rozluka

Právo rozhodné pro rozvod se ode dne 21. června 2012 určuje podle nařízení Rady (EU) č. 1259/2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky („nařízení Řím III“). Toto nařízení se použije i v případě, je-li podle jeho ustanovení rozhodným právem právo státu, který se posílené spolupráce neúčastní (článek 4 nařízení). Rozvod a rozluka jsou v případě manželství osob opačného pohlaví upraveny také nařízením Řím III (§ 17b odst. 4 první věta EGBGB).

Mimoto se použijí § 17 a § 17a EGBGB.

V Německu může manželství rozvést pouze soud (§ 17 odst. 3 EGBGB).

Podle § 17 odst. 4 EGBGB je právo rozhodné pro sdílení nároku na důchod rovněž určené podle práva rozhodného pro rozvod. Za určitých okolností, kdy cizí právo sdílení důchodové nároku neuznává, se toto právo alternativně uplatní v souladu s německým právem, pokud o to strany požádají.

Oprávnění k užívání společného bytu a zařízení domácnosti nacházející se v Německu po rozvodu se řídí německým věcným právem (§ 17a EGBGB).

3.5.4 Vyživovací povinnost

O otázce, které právo je rozhodné pro nároky na výživné mezi příbuznými nebo mezi manžely, se ode dne 18. června 2011 rozhoduje podle Haagského protokolu ze dne 23. listopadu 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti. Podle článku 2 tohoto protokolu má protokol obecnou platnost, tj. i v případě, je-li právem, které se má podle jeho ustanovení použít, právo nesmluvního státu. Německé normy obsažené v EGBGB, které byly v tomto ohledu použitelné, byly proto zrušeny.

3.6 Majetkové poměry v manželství

Majetkové důsledky manželství jsou upraveny nařízením EU o majetkových poměrech v manželství. Toto nařízení se použije i v případě manželství osob stejného pohlaví (§ 17 odst. 4 druhá věta EGBGB). Nařízení EU o majetkových poměrech v manželství upřednostňuje smluvní volnost stran: budoucí manželé si mohou zvolit právo rozhodné pro jejich majetkové poměry v manželství (čl. 22 odst. 1 nařízení EU o majetkových poměrech v manželství). Při neexistenci dohody mezi stranami je hraničním určovatelem místo pobytu manželů, nebo alternativně jejich státní příslušnost nebo stát, k němuž mají oba manželé nejužší vazbu (viz článek 26 nařízení EU o majetkových poměrech v manželství).

Vzhledem ke svému datu použitelnosti (30. leden 2019) se nařízení EU o majetkových důsledcích registrovaného partnerství nevztahuje na životní partnerství uzavřená v Německu, neboť od 1. října 2017 není v Německu možné uzavírat životní partnerství (viz bod 3.5.2). Podle nařízení EU o majetkových důsledcích registrovaného partnerství je volba stran rovněž hlavním hraničním určovatelem (čl. 22 odst. 1 nařízení EU o majetkových důsledcích registrovaného partnerství). Není-li dohody o volbě práva, je právem rozhodným pro majetkové důsledky registrovaného partnerství právo státu, podle jehož práva registrované partnerství vzniklo (čl. 26 odst. 1 nařízení EU o majetkových důsledcích registrovaného partnerství).

3.7 Závěti a dědictví

Došlo-li k úmrtí 17. srpna 2015 nebo po tomto datu, jsou pravidly použitelnými v první řadě pravidla stanovená v nařízení EU o dědictví. Podle tohoto nařízení je hlavním hraničním určovatelem pro právo rozhodné pro dědictví místo obvyklého pobytu zůstavitele. Dědění přede dnem 17. srpna 2015 se řídí právem země, jejímž státním příslušníkem byl zůstavitel v době smrti, a to v souladu se starým zněním § 25 EGBGB (podle nového znění § 25 EGBGB je použitelné obdobně nařízení EU o dědictví). S ohledem na nemovitý majetek nacházející se v Německu bylo možné zvolit si německé právo.

Pro dědění ode dne 17. srpna 2015 jsou formální požadavky na pořízení pro případ smrti upraveny novým zněním § 26 EGBGB, které s ohledem na závěti v zásadě stanoví přímou použitelnost Haagské úmluvy ze dne 5. října 1961, která se na Německo jakožto smluvní stát vztahuje od roku 1965 (odstavec 1), a co se týká formy ostatních pořízení pro případ smrti, odkazuje na článek 27 nařízení EU o dědictví (odstavec 2). Dědění přede dnem 17. srpna 2015 podléhá starému znění § 26 EGBGB, který obsahoval hlavní kolizní normy Haagské úmluvy z roku 1961 o právu použitelném na formu závěti. Závěť je s ohledem na svou formu platná, splňuje-li požadavky právního řádu, k němuž má vztah, například na základě státní příslušnosti, obvyklého pobytu zůstavitele nebo místa pořízení závěti.

3.8 Věcná práva

Podle § 43 EGBGB se věcná práva řídí právem státu, ve kterém se daná věc nachází. Toto místní právo upravuje například rozsah vlastnických práv a způsob, jakým lze majetek převádět nebo zatížit zástavním právem.

V § 45 EGBGB je stanoven zvláštní hraniční určovatel pro dopravní prostředky.

V § 43 odst. 2 EGBGB je obsaženo zvláštní pravidlo pro přemístění věcí z jednoho státu do jiného.

Emise týkající se pozemků jsou upraveny samostatně v § 44 EGBGB.

Pokud jde o věcná práva, je volba práva v podstatě vyloučená. Podle § 46 EGBGB se však od práva určeného odkazem na výše uvedené hraniční určovatele lze odchýlit, pokud z okolností vyplývá podstatně užší vztah k právu jiného státu.

3.9 Insolvence

Kromě kolizních norem podle nařízení (EU) 2015/848 ze dne 20. května 2015 o insolvenčním řízení, které obsahuje pravidla upravující vztahy mezi členskými státy, stanoví § 335 insolvenčního řádu ve vztahu ke třetím zemím to, že insolvenční řízení a jeho účinky v zásadě podléhají právu státu, v němž bylo toto řízení zahájeno. Ustanovení § 336 a následující články insolvenčního řádu stanoví zvláštní hraniční určovatele pro konkrétní aspekty mezinárodního insolvenčního práva, jež se mohou od této zásady odchylovat (např. pracovní poměr, zápočet a napadení právních úkonů v insolvenčním řízení).

Poslední aktualizace: 19/04/2024

Za originální verzi stránky (v jazyce daného členského státu) odpovídá příslušné kontaktní místo Evropské soudní sítě. Příklad pořídily útvary Evropské komise. Je možné, že změny, které v originální verzi případně provedly orgány daného členského státu, nebyly ještě do překladů zapracovány. ESS-O ani Evropská komise neodpovídá ani neručí za informace a data, které tento dokument obsahuje či na které odkazuje. Předpisy v oblasti autorských práv členských států odpovědných za tuto stránku naleznete v právním oznámení.